

DÉLMAGYARORSZÁG

Szerkesztőség Károly-utca 9.

Nappali-telefon . . . 305.
Éjjeli-telefon . . . 10-83.

ELŐFIZETÉSI ÁR SZEGEDEN

egész évre . K 24— fél évre . . K 12—
negyedévre K 6— egy hónapra K 2—
Egyes szám ára 10 fillér.

ELŐFIZETÉSI ÁR VIDÉKEN

egész évre . K 28— fél évre . . K 14—
negyedévre K 7— egy hónapra K 2-40
Egyes szám ára 10 fillér.

Kiadóhivatal Károly-utca 9.

Kiadóhivatali-telefon . . 305.
Kiadó telefonja . . . 81.

Szeged, 1913.

II. évfolyam 90. szám.

Péntek, április 18.

Iskolás irodalom.

Hosszu hallgatás után életjelt adott magáról a Dugonics-Társaság „tudomány-művelő” osztálya, mely évenként egyszer, a közgyűlés előkészítésének ürügye alatt, a legkomolyabb formában dokumentálja saját létezését. Azt hinné az ember, hogy ilyenkor megvitatásra kerülnek a jelenkori tudományos irodalom főbb problémái vagy legalább szó esik bizonyos programról, a mely szerint egy nagy város szellemi életének irányításában a tudományos érdeklődés felébresztése és fokozása iránt való vágy némi szerephez, vagy kielégüléshez jut.

Miderről szó sincs. Lássuk tehát, hogyan műveli a tudományt az érdekes társaságnak ez az osztálya? Kitz egy pályatételt Dugonics András tudományos munkálkodásának méltatására. A néhai való tudós litterátor és királyi oktató érdemes emléke, melynek megőrzésére első sorban ez a társaság hivatott, mindenestre méltó arra, hogy a késő utókor érdeklődése reá irányíttassék. A téma fölvetését tehát a kegyeletes cél teljesen indokolja. De másként áll a dolog, ha figyelembe vesszük, hogy a tudományos osztálynak egész évi tevékenysége alig mutat föl más eredményt, mint ennek az egyetlen kérdésnek a fölvetését. Ebből a nézőpontból tekintve lehetetlen észre nem vennünk, hogy a társaság tudományos osztályának egész létezése majdnem illuzórius, hogy eredeti célját betölteni nem képes s hogy működésében a magát már számtalan ízben kompromittált Akadémia kétes értékű nyomdokait követi.

Ki tűz ki manapság pályatételeket? Az Akadémia és a középiskolai önképzőkör. Már pedig egy társadalmi jelentőségű irodalmi egyesülésnek egészen más ambíciókat kellene táplálnia, mint hogy saját tagjait önképezze, vagy hogy az akadémikus jellegű, abszolút tudományosságot hosszú idők eredményeként egy-egy irodalomtörténeti tanulmánnyal gazdagítsa. Az ilyen munkásságnak iskolás jellege van, de semmi köz a lázas sietséggel elfolyó élethez, a gyakorlati emberhez, a mai tudományosság eszmei tartalmához. Azt hihetné az ember, hogy ily egyszerű preceptoros felfogással át lehet siklani a modern ember tudománysszomjas mindent meglátása felett, mellyel még a kenyérhajsza rideg és szintelen rabmunkájában is mélységes érdeklődéssel fordul a világ képét átformáló találmányok, fölfedezések, gyógyászati, filozófiai, technikai nagy eredmények felé. Pedig dehogy. Az iskolás műveltségen már régen túl vagyunk, hiszen nem ritkán az egynapos életre szánt

ujsgcikk több gyakorlati értéket revelál, mint egy ásatag szellemű tankönyv. Maga az iskola is elavult már mai szellemében; nem képes haladni a korrallal, mert az iskolai rendtartásokban nincs rugékonyság és alkalmazkodó képesség, a tanítás szellemében pedig nincs a megismeréshez vezető őszinte vágy, ellenben annál több tilalom s retorzió.

Dugonics András tudományos és irodalmi munkássága, úgy, amint a régi magyar könyvnyomtató Grün Orbán ódon formájú betűiben megörökítve előttünk áll, magában véve kétszerezmény: egy munka és derék élet. Alig ismerék finomabb, hangulatébresztőbb litteráris örömet, mint ezekben a rozmaringszagu, puhalevelű, öreges könyvekben való elmélyedést. Derült életöröm árad ki belőlük s mégis mint ha a tulvilágról jönne. Némelyiknek levelén sárga nyomot hagyott a nagy árvíz. A másiknak tábláját szitává ette a szu. Ó, *Arany Perecek, ó Példabeszédek!* De sok pillanatnak szívsimogató melegségét nyújtottatok felém! Ámde mit érnek már ma a *Tudakosság Könyvei*-nek bájos naivságu megállapításai? Mit az ősmagyar mitosz hitelességét kedvesen erőszakoló, komoly történetnek indult legendagyűjtemények? Mit ér a tudat, hogy a *gömb* szót Dugonics alkotta a *gömbölyü*-ből, mikor a nyelv szépségét nem a fogalmak megjelölései, hanem a kifejezések variációi adják meg? Mindez nem egyéb teljesen befejezett irodalomtörténeti megállapítások gyűjteményénél, mely magában véve minden lényegyet kifejez, de semmiféle további magyarázatra nem szorul.

A Dugonics-Társaság tehát, mikor föladja az ő érettségi színvonalu pályatételét, ugyanazt az iskolát járja kicsiben, amit a Magyar Tudományos Akadémia nagyban. Mindkét intézmény jelentőségével arányos tőkék felett rendelkezik, melyekkel nem tudván mást kezdeni, gyakorlatiatlan irodalompartolást játszik velük. Ez ugyan a kérdéses intézményeknek szabad rendelkezési jogukban áll, de mégis — legyen szabad rámutatnunk arra a körülményre, hogy ezer és ezer nagy föladat áll még megoldatlanul, melyeknek tisztázását egy irodalmi intézménynek bátorítása, presztízse és anyagi támogatása igen jelentős mértékben mozdíthatná elő. A sok közül csak néhányat sorolunk itt föl. Vajjon megiratta-e már a Társaság a város jelenkori életének igazi monografiáját, szocioiógiai összetételének olyan rajzát, a melyre ragyogó példa a fiatalon elhunyt Bosnyák Bélának egyik pompás munkája? Serkentette-e a társaság valamelyik tagját, hogy a városnak vízzel való ellátása kérdését, az apadó kutak problémáját

megoldani igyekezzék? Megiratta-e Szeged flórájának és faunájának rajzát, népesség statisztikáját, gyáripára pangásának sivár történetét? Foglalkozott-e valaha a tuberkulotikus fertőzés tudományos megelőzésének kérdésével, figyelemmel arra, hogy a megbetegedések és halálozások száma az egész országban legkedvezőtlenebb a Tisza—Maros-szögén? Irt-e ki pályatételt a tanyavilág közlekedési ügyének, vagy mezőgazdaságának és kertészkedésének fellendítése érdekében? Nem emlékszem, hogy e kérdéseknek komolyabb tudományos formában való megoldása egyszer is szóba került volna. Pedig, ha valahol szükség van az intelligens és öntudatos szellemi vezetésnek fokozottabb hangsúlyozására, úgy első sorban Szegeden van arra szükség, amely város rendkívüli anyagi javak és mérhetetlen gazdasági értékek felett rendelkezik, de tőkéivel élni nem tud, élete pangó vegetálás és közönybe fulladó, tehetetlen, lusta heverés.

A ma társadalma, mely ujságot olvas és benne él a találmányok korának az alkotó munka lázától égő levegőjében, a tudományosság terén olyan eredményeket akar látni, melyek a kor ideáljait fejezik ki, nem rég elmúlt idők és emberek törekvéseit tükrözik. Gyakorlati célokat kérünk, nem l'art pour l'art tudományt. Az élet nem áll meg, mint egy irodalmi társaság, hanem szakadatlanul új meg új variációkat hoz létre és ezzel az öntudatlan törekvéssel együtt jár az új kifejezési és közlési módoknak elismerése, valamint a megváltozott kiélési formákhoz való alkalmazkodás is.

Addig, amíg a törekvéseiben egyébként tiszteletreméltó Társaság csupán iskolás színvonalu pályázatok kiírását és eldöntését tartja egyedüli céljának, aligha fogja remélhetni, hogy a mindennapos étellel bár a legtávolabbi kapcsolatba is kerülhessen. És erről elmélkedvén, lehetetlen, hogy eszünkbe ne jusson a néhai boldog emlékü királyi oktatónak ez a jeles példabeszéde:

„Spanyolok királya kétszáz ezer forintokat adott vala egykoron bizonyos frantzia embernek, azokon nékie idegen országokban lovakat vásárolandó. Mit is hallván az király uramnak udvari bolondja, királynak nevét béjegyzí fekete könyvébe, melyben a legnagyobb bolondságok számadásba vétetnek. Mért irod föl — így a király — e tettemet, holott meglehet, hogy a frantzia ember visszajövend a lovakkal. Mire a bolond: Akkor pedig kitöröm felséged nevét a könyvből s ama frantziáét jegyzem bé, — ekként válaszola.”

Bocsánat a példáért, de önként kínálkozik: hogy amikor akad majd ember, aki